

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТА І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені А.С. МАКАРЕНКА**

Кафедра дошкільної і початкової освіти

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА І ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ АЗ ПОЧАТКОВА ОСВІТА
ОР БАКАЛАВР**

**галузь знань А Освіта
освітня програма Початкова освіта**

СУМИ – 2026

УДК 373.3.016:811.161.2]:37.091.33-021.464(072.057.875)

Видається згідно з рішенням вченої ради Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 11 від «21» травня 2026 р.)

Рецензенти:

Москаленко Людмила, директор Сумської початкової школи №32 Сумської міської ради.

Лойко Інна, вчитель вищої категорії, старший вчитель початкових класів Сумського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 15 Сумської міської ради.

П 12 Павлущенко Н.М. Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи з освітнього компонента «Сучасна українська мова і техніка мовлення» для здобувачів вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта ОР Бакалавр. Суми, СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026, 30 с.

Інструктивно-методичні матеріали розроблено у відповідності до чинної освітньо-професійної програми і навчального плану підготовки фахівців першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності А3 Початкова освіта з обов'язкового освітнього компоненту «Сучасна українська мова і техніка мовлення». Структуру інструктивно-методичних матеріалів скомпоновано таким чином, щоб охопити всі питання, винесені до самостійного опрацювання здобувачами вищої освіти. Рекомендовано студентам 1 року навчання при опануванні освітнього компоненту «Сучасна українська мова і техніка мовлення».

© Павлущенко Н.М., 2026

© СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026

ЗМІСТ

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА	4
ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА І ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ	6
ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ	8
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ	12
ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ	19
РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ	22
ДОДАТКИ	24

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Трансформаційні перетворення, що наразі відбуваються в освітній галузі, оновлення Державного стандарту початкової освіти у 2025 році, зумовлені гострою потребою в підготовці кваліфікованих фахівців, здатних ефективно втілювати ключові завдання Нової української школи.

Наразі компетентність є передумовою успішної самореалізації як кожного / кожної в суспільстві, так і самого суспільства, оскільки компетентнісний підхід передбачає активну участь студентів у здобуванні освіти, зокрема, об'ємне застосування ними самостійної роботи, роботу в невеликих групах, проєктну діяльність, творчу активність, тобто фактичне спрямування освітнього процесу на формування й розвиток ключових і предметних компетентностей.

Базовим професійним надбанням майбутнього вчителя початкових класів, без перебільшення, є комунікативна компетентність, яка має забезпечувати гуманістичну спрямованість не тільки педагогічного спілкування, а й усієї системи організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти.

Освітній компонент «Сучасна українська мова і техніка мовлення» посідає особливе місце серед обов'язкових дисциплін навчального плану підготовки бакалаврів за спеціальністю АЗ Початкова освіта, бо є не лише об'єктом вивчення, а й засобом навчання, а відтак, і потребує рішучішого переорієнтування процесу оволодіння здобувачами вищої освіти означеної спеціальності знаннями про мову й формування мовних, мовленнєвих умінь і навичок до сталого засвоєння всіх ліній змісту мовної освіти, визначених Державним стандартом, – мовленнєвої, мовної, соціокультурної і діяльнісної (стратегічної). Адже саме ці лінії формують комунікативну компетентність зростаючої особистості, сприяють розвиткові національної самосвідомості, патріотичному, морально-етичному та естетичному вихованню студентів.

Комунікативна компетентність при вивченні мовного курсу є ключовою, визначальною, оскільки формується у здобувачів вищої освіти в процесі навчання рідної мови і передбачає вдосконалення у них умінь в усіх видах мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо).

Результатом такого процесу є формування загальної компетентності випускників, що є сукупністю ключових компетентностей, інтегрованою характеристикою юної особистості, яка має сформуватися в процесі отримання вищої освіти й містити знання, уміння, досвід діяльності та особистісні поведінкові моделі. Визначальною ознакою цього підходу є зміщення акцентів на готовність здобувачів вищої освіти застосовувати набуті знання, вміння й

навички для успішного розв'язання складних спеціалізованих задач початкової освіти.

Обов'язкова навчальна дисципліна «Сучасна українська мова і техніка мовлення» входить до структури освітньо-професійної програми Початкова освіта першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за спеціальністю АЗ Початкова освіта галузі знань А Освіта, яка спрямована на актуалізацію набутих здобувачами вищої освіти в закладах загальної середньої освіти знань про норми, принципи, правила сучасної української мови.

Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи з означеного освітнього компонента покликані, крім зазначеного, формувати у здобувачів вищої освіти здатності володіти сучасними стратегіями усного й писемного педагогічного мовлення, організовувати освітній дискурс, розвивати стратегію публічних виступів та професійно-педагогічної діалогової взаємодії.

У методичних матеріалах подано програмні компетентності, що визначають професійний профіль випускника, які базуються на стандартах вищої освіти та забезпечують здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі; питання до теоретичного опрацювання основних підходів до розвитку професійно-комунікативних умінь бакалаврів спеціальності АЗ Початкова освіта; зазначено ключові положення щодо вдосконалення мовленнєвої культури майбутнього вчителя початкових класів закладу загальної середньої освіти; запропоновано інформаційний зміст навчальної дисципліни та практичні завдання для самостійного виконання здобувачами вищої освіти.

Методична розробка пропонується здобувачам першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, методистам та всім тим, хто небайдужий до розвитку культури педагогічного мовлення як невід'ємної ключової частини професійної майстерності вчителя початкових класів.

Інструктивно-методичні матеріали до самостійної роботи з освітнього компонента «Сучасна українська мова і техніка мовлення» для здобувачів вищої освіти спеціальності АЗ Початкова освіта ОР Бакалавр розроблено і внесено кафедрою дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ми вдячні нашим високоповажним рецензентам: Москаленко Людмилі, директору Сумської початкової школи № 32 Сумської міської ради та Лойко Інні, вчителю вищої категорії, старшому вчителю початкових класів Сумського закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 15 Сумської міської ради.

ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТУ СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА І ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ

Найменування показників	Освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів – 6	Бакалавр	Обов’язкова
Загальна кількість – 180 годин На СРС – 110 годин		Вид контролю: екзамен

Мета вивчення освітнього компоненту

Підготовка компетентного конкурентоспроможного бакалавра для успішного здійснення професійно-педагогічної функції в галузі сучасної початкової освіти; формування програмованих результатів навчання для успішного розв’язання складних спеціалізованих задач початкової освіти; розвиток поглибленого інтересу до педагогічної діяльності загалом, та початкової освіти зокрема, для подальшого навчання, професійного, творчого розвитку, розвитку наскрізних навичок і формування професійної ідентичності, здатності до навчання і самовдосконалення протягом життя, розвитку soft skills здобувачів вищої освіти, здатних реалізувати свої права і обов’язки як членів суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Формування національно свідомої, духовно багатого особистості, яка володіє вміннями і навичками вільно, комунікативно вправно користуватися мовними засобами української мови – стилями, типами, жанрами в усіх видах мовленнєвої діяльності.

Засоби оцінювання

Засобами оцінювання та методами демонстрування результатів навчання можуть бути: усні та письмові відповіді, зв’язні розповіді студентів з теоретичних питань, практичних завдань, продемонстровані на практичних заняттях і самостійно виконаної роботи; доповіді; презентації результатів виконаних завдань та досліджень, контрольний тест

Методи навчання

Теоретико-практичні, проблемно пошукові, діяльнісні, діалогічні, дослідницькі, практичні методи навчання.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Сучасна українська мова і техніка мовлення» здобувачі вищої освіти спеціальності АЗ Початкова освіта повинні

знати:

- норми СУЛМ (орфоепічні, лексичні, граматичні);
- теоретичні основи фонетики морфології та синтаксису;
- правила техніки мовлення (дикція, інтонація, основи правильного мовленнєвого дихання, особливості голосоутворення, артикуляції та орфоепічної вимови);
- особливості функціонування мовних одиниць в педагогічному дискурсі;
- мовні норми (правила вимови, наголошування, слововживання);
- принцип застосування позамовних (рухових) засобів виразності в процесі читання, мовлення;
- особливості читання і переповідання творів різних жанрів, а також загальні вимоги до цього процесу;
- педагогічне мовлення (основи професійної культури мовлення, вміння будувати діалогічне та монологічне мовлення, враховуючи вікові особливості здобувачів початкової освіти);

вміти:

- впевнено володіти нормами СУЛМ;
- застосовувати техніки ефективного мовлення (дикція, інтонація, дихання) для професійної комунікації;
- здійснювати лінгвістичний аналіз, грамотно оформлювати документацію та навчати здобувачів початкової освіти основам мови;
- виховуючи мовну культуру;
- підготувати твір певного жанру для читання та аналізу його з дітьми;
- користуватися теоретичними положеннями й засобами логіко – емоційної виразності на всіх без винятку уроках;
- словом або прочитаним текстом спонукати учнів до активного мислення, розуміння ними змісту і значення слова;
- використовувати набуті знання для методично правильного викладання української мови в початкових класах, виправляти мовленнєві помилки, формувати в учнів навички грамотного письма та говоріння.

ПРОГРАМНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Загальні компетентності

ЗК

ЗК 1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 2. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

ЗК 3. Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт.

ЗК 4. Здатність працювати в команді..

ЗК 5. Здатність виявляти, ставити та вирішувати проблеми.

ЗК 6. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 7. Здатність діяти соціально відповідально і свідомо.

ЗК 8. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

ЗК 9. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Спеціальні (фахові) компетентності СК

СК 1. Здатність спілкуватися державною та іноземною мовами як усно, так і письмово.

СК 2. Здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, використовувати відкриті ресурси, інформаційно-комунікаційні та цифрові технології, оперувати ними в професійній діяльності.

СК 3. Здатність до інтеграції та реалізації предметних знань як основи змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти: мовно-літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної.

СК 5. Здатність до проєктування осередків навчання, виховання й розвитку здобувачів початкової освіти.

СК 8. Здатність до збору, інтерпретації та застосування даних у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності до формування суджень, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.

СК 12. Здатність доносити до фахівців і нефахівців інформацію, ідеї, проблеми, рішення, власний досвід та аргументувати їх на засадах партнерської взаємодії в умовах початкової школи.

СК 13. Здатність адаптувати зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) до потреб здобувачів освіти.

СК 14. Здатність до самоаналізу, самовдосконалення та підвищення якості професійної діяльності для професійного розвитку.

Програмні результати навчання за дисципліною

ПРН 1	Організувати монологічну, діалогічну та полілогічну форми спілкування з молодшими школярами, іншими учасниками освітнього процесу, представниками громади, поважаючи права людини та суспільні цінності; формувати судження, що враховують соціальні, наукові та етичні аспекти.
ПРН 2	Управляти складною професійною діяльністю та проєктами в умовах початкової школи, виробляти та ухвалювати рішення в непередбачуваних робочих та навчальних контекстах.
ПРН 3	Критично оцінювати достовірність та надійність інформаційних джерел, дотримуватися юридичних і етичних вимог щодо використання інформаційно комунікаційних та цифрових технологій у перебігу педагогічної діяльності в початковій школі
ПРН 4	Спілкуватися із професійних питань засобами державної та іноземної мов в усній та письмовій формах, застосовувати в освітньому процесі прийоми збагачення усного й писемного мовлення молодших школярів.
ПРН 6	Інтегрувати та використовувати академічні предметні знання як основу змісту освітніх галузей Державного стандарту початкової освіти (мовно літературної, математичної, природничої, технологічної, інформатичної, соціальної і здоров'язбережувальної, громадянської та історичної, мистецької, фізкультурної) та трансформувати їх у різні форми.
ПРН 8	Організувати конструктивну та партнерську взаємодію з учасниками освітнього процесу початкової школи, використовувати практики самозбереження психічного здоров'я, усвідомленого емоційного реагування.
ПРН 9	Планувати та організувати освітній процес у початковій школі, позаурочні й позашкільні заняття та заходи, використовуючи різні організаційні форми навчання та типи занять, із дотриманням принципу науковості та вимог нормативних документів початкової школи.
ПРН 11	Збирати, інтерпретувати та застосовувати дані у сфері початкової освіти із використанням методів наукової діяльності.

ПРН 16	Використовувати основні техніки спілкування з дорослими людьми, різні форми та засоби комунікації з батьками, колегами, іншими фахівцями з метою підтримки здобувачів у освітньому процесі початкової школи, керувати педагогічним і професійним розвитком осіб та груп.
ПРН 17	Знати основи запобігання корупції, суспільної та академічної доброчесності на рівні, необхідному для формування нетерпимості до корупції та проявів недоброчесної поведінки серед здобувачів освіти та вміти застосовувати їх в професійній діяльності.
ПРН 18	Адаптувати зміст навчальних предметів (інтегрованих курсів) до потреб здобувачів початкової освіти, враховувати їхні психоемоційні стани та сприяти постійному розвитку наскрізних умінь.
ПРН 19	Планувати та реалізовувати заходи щодо самовдосконалення, підвищення якості професійної діяльності та професійного розвитку

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ ЗДОБУВАЧАМИ ВИЩОЇ ОСВІТИ

РОЗДІЛ 1: КУЛЬТУРА МОВИ І КУЛЬТУРА ЛЮДИНИ (33 години)

Основні цілі вивчення:

- оволодіння нормами (засвоєння правил літературної мови, правильні вимова, наголос, слововживання, граматики для забезпечення правильності мовлення);
- формування особистості (культура мовлення як показник загальної культури, інтелекту та вихованості людини);
- підвищення комунікативної компетенції (вміння точно, логічно, доречно та виразно висловлювати думки в різних життєвих ситуаціях);
- виховання поваги (шанобливе ставлення до рідної мови, культури народу та співрозмовника через чисте, зрозуміле мовлення);
- збагачення словникового запасу (розвиток культури думки).

Питання до самостійного опрацювання

1. Загальна характеристика Сучасної української мови і техніки мовлення як початкової дисципліни. Основні ознаки культури мови і мовлення педагога.
2. Техніка мовлення.
3. Мовленнєвий етикет педагога.
4. Історія становлення риторики як науки і мистецтва.
5. Традиції українського красномовства.

Інструктивно-методичні матеріали

При розкритті першого питання зверніть увагу на:

- ✓ Семантичні характеристики понять «культура мови», «культура мовлення», «культура мовлення вчителя початкових класів», «культура людини».
- ✓ Предмет вивчення Сучасної української мови і техніки мовлення (СУМ і КМ) як окремого циклу філологічних дисциплін. Мета і найважливіші завдання дисципліни.
- ✓ Ключові моделі мовленнєвої взаємодії педагога зі здобувачами початкової освіти.
- ✓ Норми літературної мови.
- ✓ Види спілкування: за формою, засобами, цілями та змістом. Принципи і правила ефективного спілкування.

Розкриваючи друге питання, зверніть увагу на наступні характеристики техніки мовлення:

- ✓ Техніка мовлення як базовий компонент професійної майстерності вчителя початкових класів.
- ✓ Характеристика основних елементів техніки мовлення.
- ✓ Професійно-педагогічні вимоги до техніки мовлення сучасного вчителя.
- ✓ Основа розвитку техніки мовлення – правильна постановка дихання. Роль дихання для виразності читання.

При розкритті третього питання визначте наступне:

- ✓ Етичні норми спілкування.
- ✓ Функціональні стилі мовлення.
- ✓ Труднощі, пов'язані з впровадженням мовних норм.
- ✓ Труднощі сучасного стану мовної культури суспільства.

Розкриваючи четверте питання, схарактеризуйте наступне:

- ✓ Роль античних філософів, ораторів у формуванні мистецтва красномовства.
- ✓ Основні закони риторики.
- ✓ Провідні засади мистецтва мовлення.
- ✓ Ключові аспекти ролі античних ораторів у формуванні структурних елементів (частин) промови.

При розкритті п'ятого питання зверніть увагу на наступні позиції:

- ✓ Роль Кирила і Мефодія у становленні слов'янської писемності.
- ✓ Духовність і моральність, пошуки істини та добра: традиційні питання українських мислителів Івана Вишенського, Григорія Сковороди, Іоанікія Галятовського.

✓ Інтелектуальна основа українського слова: Бароковий стиль (XVII-XVIII століть).

✓ Народність, фольклорні нотки, образність, багатство мови та емоційна щирість – важливі характеристики академічного красномовства в університетах (зокрема Києво-Могилянській академії). Роль риторики в культурній спадщині Київської Русі. Особливості риторики випускників Києво-Могилянської академії.

Поточні питання (завдання) до розділу

1. Взаємозв'язок СУМ і ТМ з іншими навчальними дисциплінами.
2. Особливості мовного етикету українців. Формули мовного етикету в різних ситуаціях спілкування.
3. Підготувати інформацію на тему: «Етикет і культура мовлення», куди обов'язково включити питання особливостей етикету ведення бесіди.

4. Законспектувати основні «формули» звертання до співбесідника-дорослого, до співбесідника-дитини. Обґрунтуйте свій вибір.
5. Схарактеризувати психологічні особливості культури мовлення вчителя початкових класів.
6. Визначити специфіку мовленнєвої діяльності педагога.
7. Схарактеризуйте взаємозв'язок риторики і софістики.
8. Розписати у чому полягає сутність науки про ведення діалогів.
9. Еристика як мистецтво полеміки.
10. Скласти термінологічний словник до теми.

РОЗДІЛ 2. ОСНОВНІ КОМУНІКАТИВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КУЛЬТУРИ МОВИ

(44 години)

Основні комунікативні характеристики (ознаки) культури мови:

Правильність: дотримання чинних мовних норм.

Точність: відповідність мовних засобів думкам мовця та реаліям дійсності.

Логічність: послідовність, обґрунтованість та несуперечливість викладеної інформації.

Чистота: відсутність зайвих іншомовних слів, вульгаризмів, жаргонізмів, слів-паразитів тощо.

Доречність: відповідність мовлення ситуації (події) темі та меті спілкування.

Багатство: використання різноманітних мовних засобів, відсутність не виправданих повторів.

Різнманітність: багатство вживаних мовних засобів (слів, конструкцій, стилів), що дозволяє уникнути одноманітності, влучно та образно виражати думки.

Виразність (емоційність, експресія): здатність впливати на почуття та емоції слухачів.

Основні цілі вивчення:

- практична (підвищення рівня грамотності, вміння уникати в мовленні орфоепічних, лексичних, граматичних помилок);
- комунікативна (навчання ефективного спілкування, вміння досягати мети в діалоговій взаємодії);
- виховна (виховання поваги до державної мови та дотримання мовленнєвого етикету);

- культурологічна (формування мовної особистості, здатної майстерно володіти словом).

Питання до самостійного опрацювання

1. Правильність і точність мови.
2. Доречність і логічність як комунікативні якості мови.
3. Багатство, різноманітність та виразність мовлення.
4. Чистота мови, інтерференція культура мовлення.
5. Суржик як різновид українського мовлення.

Інструктивно-методичні матеріали

При розкритті першого питання зверніть увагу на наступне:

- ✓ Характеристика загальноприйнятих літературних норм.
- ✓ Ключові фактори правильності мовлення (дотримання мовних норм).
- ✓ Точність мовлення в науковому та діловому стилях.
- ✓ Основні чинники точності мовлення (предметна, понятійна).

У другому питанні необхідно врахувати наступне:

- ✓ Доречність як відповідність мовних засобів ситуації, меті та аудиторії.
- ✓ Логічність як впорядкованість, послідовність та системна обґрунтованість думок, що виключає алогізми. Лінгвістичні умови досягнення логічності мовлення.

- ✓ Доречність, логічність і професійне мовлення.
- ✓ Поняття про комунікативну доцільність, послідовність думок, логічні зв'язки у мовленні.

При розкритті третього питання зверніть увагу на наступні позиції:

- ✓ Поняття про лексичне багатство, його джерела (використання синонімів, омонімів, антонімів та фразеологізмів).
- ✓ Граматична різноманітність і стилістична гнучкість мовлення.
- ✓ Виразність мовлення через використання тропів, метафор, порівнянь, гіпербол, фразеологізмів.
- ✓ Емоційність та експресія як механізми посилення передачі специфіки думок, переживань.

Розкриваючи четверте питання, схарактеризуйте:

- ✓ Терміни і термінологія в українській мові. Літературна норма і порушення чистоти мовлення.
- ✓ Джерела формування фразеологізмів.
- ✓ Тавтологія, плеоназми, мовні штампи в різних стилях мови і ситуаціях мовлення.

✓ Інтерференція в сучасному мовознавстві. Види інтерференції. Транспозиція в українській мові.

При розкритті третього питання зверніть увагу на наступні визначення:

- ✓ Суперінтерференція. Особливості граматичної системи суржику.
- ✓ Поняття про лексичну сполучуваність слів у мовознавстві.
- ✓ Основні типи класифікації стилістично забарвленої лексики.
- ✓ Морфологічні змішання. Фонетична адаптація. Причини порушення мовних норм.

Поточні питання (завдання) до розділу

1. Омонімія і проблема двозначного тлумачення контексту. Міжмовні омоніми. Пароніми і правильність уживання слів. Синоніми. Антоніми і мовна виразність. Мовні метафори й інші види переносного вживання слів.

2. Експресивно-стилістичні властивості стійких висловів української мови.

3. Діалектизми і літературна норма. Жаргонізми, вульгаризми, слова-паразити та інші позалітературні елементи. Недоцільне вживання канцеляризмів та штампів. Тавтологія, плеоназм. Повтори і культура мови.

4. Фразеологія як розділ мовознавства. Історичний ракурс. Фразеологічне багатство української мови. Експресія українських фразеологізмів.

5. Сформулюйте речення з доречним і недоречним вживанням слів.

6. Схарактеризувати поняття про чіткість і чистоту мовлення. особливості цих явищ в роботі педагога початкової школи.

7. Особливості мовного суржику українців різних регіонів.

8. Соціально-політичні та історичні витоки мовного суржику.

9. Суспільний фактор та діалектичне оточення як причини порушення мовних норм.

10. Небезпека явища білінгвізму для України. Особливості культурного рівня політиків в Україні.

РОЗДІЛ 3. КУЛЬТУРА ВЕДЕННЯ НАУКОВИХ ПАПЕРІВ

(33 години)

Основні цілі вивчення:

- систематизація знань (вчитися логічно викладати складні ідеї у форматах статті, тези чи наукового дослідження);
- дотримання стандартів (опанування правил цитування та оформлення бібліографії для уникнення академічного плагіату);

- професійно-педагогічна комунікація (засвоєння наукового стилю мовлення, успішне спілкування у науковій спільноті);
- дотримання протокольної культури мовлення (точність, об'єктивність, відсутність емоційності);
- технічна грамотність (вивчення вимог ДСТУ або міжнародних стандартів до оформлення тексту, таблиць, графіків, діаграм, рисунків тощо).

Питання до самостійного опрацювання

1. Наукова мова як комунікативний феномен.
2. Мовна культура доповідача.
3. Структурно-сміслові компоненти текстів різних жанрів.
4. Наукова стаття як результат наукового дослідження.
5. Культура творення наукового тексту.

Інструктивно-методичні матеріали

При розкритті першого питання зверніть увагу на наступне:

- ✓ Специфіка культури наукового мовлення.
- ✓ Ключові характеристики аспекти культури наукової мови.
- ✓ Точність, термінологічна однозначність, лаконічність як показники наукового мовлення.
- ✓ Аргументованість і об'єктивність як важливі складники культури наукової мови.

Розкриваючи друге питання, схарактеризуйте:

- ✓ Поняття про мовну особистість доповідача.
  - ✓ Академічна культура дослідника.
  - ✓ Базові характеристики мовної майстерності оратора.
  - ✓ Ключові комунікативні компоненти культури мовлення дослідника.
- При розкритті третього питання зверніть увагу на наступні позиції:
- ✓ Дефініція «науковий текст». Принципи укладання наукових текстів..
  - ✓ Жанри наукового тексту. Загальна характеристика основних наукових жанрів.

- ✓ Ключові ознаки наукового тексту.
- ✓ Види функціонального призначення текстів.

При розкритті четвертого питання зверніть увагу на наступне:

- ✓ Специфічні особливості наукової статті.
- ✓ Етапи роботи над науковою статтею.
- ✓ Оформлення та змістова структура наукової статті.
- ✓ Основні елементи наукової статті.

Розкриваючи п'яте питання, схарактеризуйте:

- ✓ Планування (етапність) роботи над науковим текстом.

- ✓ Загальноприйняті позначки в науковому тексті.
- ✓ Загальні правила цитування наукових текстів.
- ✓ Особливості реферування наукових текстів.

Поточні питання (завдання) до розділу

1. Місце української мови серед інших слов'янських мов.
2. Українська мова як національна мова українського народу.
3. Українська літературна мова як унормована форма загальнонародної національної мови.
4. Особливості і самобутність системи української мови.
5. Діалекти української мови.
6. Писемна й усна форми української літературної мови. Сильова диференціація сучасної української літературної мови.
7. Роль південно-східного наріччя у формуванні української літературної мови.
8. Із повісті М. Коцюбинського «Тіні забутих предків» виписіть гуцульські діалектизми. Поясніть їхнє значення.
9. Походження української мови; державність української мови; національні риси української мови на всіх мовних рівнях.
10. Роль Т. Шевченка та І. Котляревського у розвитку української літературної мови.

ПРАКТИЧНІ ЗАВДАННЯ ДО САМОСТІЙНОГО ВИКОНАННЯ

1. Запишіть окремо пряме і переносне значення (де можливо) фразеологізмів: *без тямти; без сьомої клепки; бере за душу; бити себе в груди; бити чолом; біла ворона; без задніх ніг; без зайвих слів; бачити не далі власного носа; брати близько до серця; виводити на чисту воду; брати за душу; взяти на мушку (на приціл); розкривати карти; брати на пушку; горлянку заткнути; горою стояти; гостре слово; гострий на язик; мов з хреста знятий; здійсмати голос; взяти за барки (жабри); теревені правити; велике цабе; брати за живе; доїсти до живих печінок; дати драла; пасти задніх; витягати соки.*

2. До поданих фразеологізмів доберіть антонімічні: *вбити собі в голову; не в тім'я битий; макітра розуму; хоч греблю гати; серце заговорило; набитий гаманець; велике цабе; птиця високого польоту; з легким серцем.*

3. Доберіть правильні слова до суржику: *взяточник; виводи; видержка з протоколу; визивати; визов; виключатель; виключати світло; виключний; брачний; бритися; брильянт; брюки; бувший; бувший у користуванні; букашка; булавка; бум ага; буси; бутилка; пригашати; приговор; при допомозі; признавати; признак; прижжати; прийомний; прийомщик; сігарета; шахмати; стройка; тормозити; канешна; дворнік; ножниці; парік; пилосос; дєньгі; водка; посуда; адрес (місце перебування); приймати до відома; приймати до уваги; приймати міри; приймати участь; прийняти заходи; прийняти участь; прийшла удача; оконний; окрашено; опарний; опре ділити; опровергати; осадки; освободитися; осмотр; остальні; остановка; отбойний; крановик; красавіца; красити; красунчик; креветочний; криса; криша; кровать.*

4. Дайте визначення паронімам: *громадянський-громадський; гуманний-гуманістичний-гуманітарний; далекий-дальній; дипломат-дипломант-дипломник; досконалий-доскональний; економічний-економний; завдавати-задавати; завіт-заповіт; інститут-інституція; інформативний-інформаційний; копіткий-клопітний; кривавий-кров'яний; лікарський-лікувальний-лікарняний; лісний-лісовик; вникати-уникати; позичений-запозичений; справа-страва; рецензія-ліцензія; гривня-гривна; біліти-білити; дефект-ефект; м'язи-в'язи; глуз-глузд.*

5. Запишіть визначення пар слів; введіть їх у речення: *відзначити-зауважити; відмінити-скасувати; відмінний-розбіжний; відмітка-позначка; взаємини-стосунки; відносини-зносини; відносно-стосовно; відповідно до-згідно з; відсоток-процент; відстоювати-обстоювати; абонементний-абонентський; агентство-агенція; адрес-адреса; архівіст-архіваріус; базисний-базовий; близький-ближній; вакантний-вакаційний; волога-вологість; гарантійний-гарантований; периферійний-периферичний; майдан-площа; ментальність-менталітет; мер-міський голова; місткість-ємність; мова про – йдеться; відвідати-провідати; навколишнє середовище-довкілля; наголосити-підкреслити; надсилати-посилати; накладанці-бутерброди.*

6. Запишіть визначення понять з культури спілкування; введіть слова в речення: *риторика; реферат; риторичне запитання; риторичне звернення; роздум; синтаксичні норми; словник; сприйняття мовлення; риторика; реферат; риторичне запитання; риторичне звернення; роздум; синтаксичні норми; словник; сприйняття мовлення.*

7. Дайте визначення паронімам, введіть їх у речення: *пригадати-прогадати; привабливий-принадливий; досвід-дослід; хронікальний-хронічний; факт-фактор; управління-правління; показник-показчик; оснований-заснований; Сара Бернар-сенбернар; людський-людяний; приспали-поспати; боцман-лоцман; креміль-кремній; дивний-дивовижний; житловий-жилий; казка-каска.*

8. Схарактеризуйте омоніми, введіть їх у речення: *сон це – сонце, три – разів три, по гас – погас, муз учили ще – музучилище, люди на – людина.*

9. Введіть слова у речення: *Тезис-теза, зал-зала, сусід-сусіда, жираф-жирафа.*

10. Виправте помилки у реченнях: *Моя автобіографія; саме найдоцільніше слово; взаємно допомагати один одному; Передовий авангард.*

11. Доберіть 5-6 прикладів українських народних висловів, де пропагується любов і повага до рідної мови. Введіть обрані вислови у речення.

12. Доберіть із різних джерел і запишіть 5-6 висловлювань видатних людей про культуру української мови.

13. Напишіть твір на тему «Українська мова у моєму житті».
14. Доберіть до паронімів типові сполучувані з ними слова, щоб розрізнати значення кожного з них: *адреса-адресант-адресат; дипломат-дипломант-дипломник; емігрант-імміграція-міграція; писемний-письмовий-письменний*.
15. Доберіть синоніми до поняття «мовознавство», введіть їх у речення.
16. Складіть розгорнуті інструкції до виразного читання байки Г. Сковороди «Бджола та Шершень» та байки Л. Глібова «Вовк та Ягня» перед учнівською аудиторією.
17. Визначте іменники з конкретним і абстрактним значенням: *Книга, земля, літо, завзятість, кайдани, дорога, відвага, дружба, ім'я, трибуна, сходи, серце, майбутнє, мрія, весна, щастя, визволення, людство, горе, лихо, роса, мудрість, зошит, зима, свідомість, хоробрість, грати, присяга, хмари, мета, символ, правда, кривда, радість, береза, тополя, хлопець, дівчина, маяк, історія, література*.
18. Запишіть українські відповідники до іншомовних слів: *абзац, абітурієнт, абсолютний, бартер, біографія, брокер, дайджест, дефект, дискусія, інновація, інтеграція, імідж, консенсус, ліміт, менеджер, пріоритет*.
19. З'ясуйте значення висловів, введіть у речення: *Альфа і Омега; Альма-матер; Ахіллесова п'ята*.
20. Доберіть синоніми до поданих слів: *говорити, гарний, радісний, пахучий, складний, сміливий, великий, лихий, хиткий, хоробрий, фальшивий, чистий*.

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Бабій І., Пісняк Н. Сучасна українська літературна мова. Морфеміка. Словотвір. Навчальний посібник. 2022. 104 с.
2. Бодик О.П., Рудакова Т.М. Сучасна українська літературна мова. Лексикологія. Фразеологія. Лексикографія. Київ: «ЦУЛ», 2022. 416 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Київ; Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с.
1. Венжинович Н.Ф. Сучасна українська літературна мова: навчальний посібник. 3-тє вид., випр. і доп. Київ, 2008. 304 с.
2. Горошкіна О., Груба Т. Українська наукова мова: теорія і практика : навчально-методичний посібник. Суми. Університетська книга. 2023. 108 с.
4. Гуйванюк Н.В., Кардащук О.В, Кульбабська О.В. Українська мова. Схеми, таблиці, тести: Навч. посіб. Львів: Світ, 2005. 304 с.
3. Зубков М. Сучасне українське ділове мовлення. Х. : Торсінг, 2001. 384 с.
4. Караман С. О. Сучасна українська літературна мова : навч. посібник для студ. вищ. навч. закл. / С.О. Караман, О. В. Караман, М. Я. Плющ [та ін.]; за ред. С. О. Карамана. К. : Літера ЛТД, 2011. 560 с.
5. Мацько Л., Кравець Л. Культура фахової мови: навч. посіб. Л.. К. : Академія, 2007. 360 с.
5. Мацюк З. Українська мова професійного спілкування. К.: Каравела, 2005. 352 с.
6. Плющ М. Граматика української мови: у 2 ч. Ч. 1. Морфеміка, словотвір, морфологія. К.: Вища шк., 2005. 286 с.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування: навч. посіб. К. : Знання, 2006. 291 с.
7. Сучасна українська літературна мова / за ред. М.Я. Плющ. Київ: Вища школа, 2006. 430 с.
8. Сучасна українська літературна мова / за ред. О.Д. Пономарева. 3-тє вид., перероб. Київ: Либідь, 2005. 488 с.
9. Сучасна українська літературна мова : навч. комплекс : посіб. для студ. філол. спеціальностей / за заг. ред. проф. В. Д. Ужченка. 2-ге вид., випр. і доп. Луганськ : Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2009. 299 с.
10. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник / А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. К. : Знання, 2010. 270 с.
7. Сучасна українська літературна мова: Лексикологія. Фонетика: підручник. А.К. Мойсієнко, О.В. Бас-Кононенко, В.В. Бондаренко та ін. Київ: Знання, 2010. 270 с.

11. Сучасна українська літературна мова: навчально-методичний посібник / уклад.: І. С. Гонца, В.В. Розгон. Умань : Візаві, 2021. 373 с.

12. Сучасна українська літературна мова: Підручник / А. П. Грищенко, Л.І. Мацько, М. Я. Плющ та ін.; За ред. А. П. Грищенка. 3-тє вид., допов. К.: Вища шк., 2002. 439 с.

13. Сучасна українська мова. Частина І. Завдання до практичних занять: посібник для здобувачів денної та заочної форм здобуття освіти спеціальності «Філологія» спеціалізації «Прикладна лінгвістика» освітньої програми «Прикладна лінгвістика» / Уклад. М.Ю. Яцьків. Ужгород: ТОВ «РІК-У», 2024. 42 с.

8. Сучасна українська мова: Морфологія: Підручник / Л.А. Алексієнко, О.М. Зубань, І.В. Козленко за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 524 с.

9. Сучасна українська мова: Синтаксис: Підручник / А.К. Мойсієнко, І.М. Арібжанова, В.В. Коломийцева та ін.; за ред. А.К. Мойсієнка; Київ. нац. унт ім. Т. Шевченка. Київ: Знання, 2013. 238 с.

10. Токарська А., Кочан І. Українська мова фахового спрямування для юристів. Л. : Світ, 2008. 413 с.

14. Хомік О. Є. Сучасна українська літературна мова: практикум. О.Є. Хомік, Р.Л. Сердега. Х., ХНУ імені Н.В. Каразіна. 2019. 204 с.

15. Шевчук С. Ділове мовлення для державних службовців. К. : Літера, 2004. 395 с.

Цифрові ресурси

<https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14352/1/Suchasna%20ukrainska%20literaturna%20mova.pdf>

https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/11333/1/%D0%A1%D0%A3%D0%9B%D0%9C_%D0%9A%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0%D0%BD.pdf

https://philology.karazin.ua/wp-content/uploads/2022/10/Suchasna-ukrainska-literaturna-mova-praktykum_Serdeha.pdf

<https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/42095170-523c-4958-8cd6-4f8a21fb72c5/content>

Наукова бібліотека СПУ

<https://library.sspu.edu.ua/>

ДОДАТКИ

Мовно-літературна освітня галузь в Новій українській школі спрямована на формування компетентних мовців та читачів, розвиток критичного мислення та гуманістичного світогляду. Вона інтегрує вивчення української мови, літератури (української та зарубіжної), а також мов корінних народів. Галузь базується на компетентнісному підході, активних методах навчання та формувальному оцінюванні.

З типової освітньої програми, розробленої під керівництвом Савченко О. Я.

Затверджена Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.08.2022
№ 743-22

Пояснювальна записка

Початкова освіта – це перший рівень повної загальної середньої освіти, який відповідає першому рівню Національної рамки кваліфікацій.

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей; розвиток самостійності, творчості, допитливості, що забезпечують її готовність до життя в демократичному й інформаційному суспільстві, продовження навчання в основній школі.

Початкова освіта передбачає поділ на два цикли – 1-2 класи і 3-4 класи, що враховують вікові особливості розвитку та потреб дітей і дають можливість забезпечити подолання розбіжностей у їхніх досягненнях, зумовлених готовністю до здобуття освіти.

Типову освітню програму для 3-4 класів закладів загальної середньої освіти розроблено відповідно до Закону України «Про освіту», Державного стандарту початкової освіти. У програмі визначено змістові лінії; очікувані результати навчання та відповідний зміст кожного навчального предмета чи інтегрованого курсу. Типовий навчальний план визначає тижневий обсяг навчального навантаження здобувачів освіти.

Програму побудовано із врахуванням таких принципів:

- дитиноцентрованості і природовідповідності;
- узгодження цілей, змісту і очікуваних результатів навчання;
- науковості, доступності і практичної спрямованості змісту;
- наступності і перспективності навчання;

- взаємозв'язаного формування ключових і предметних компетентностей;
- логічної послідовності і достатності засвоєння учнями предметних компетентностей;
- можливостей реалізації змісту освіти через предмети або інтегровані курси;
- творчого використання вчителем програми залежно від умов навчання;
- адаптації до індивідуальних особливостей, інтелектуальних і фізичних можливостей, потреб та інтересів дітей.

Зміст програми має потенціал для формування у здобувачів таких **ключових компетентностей**:

1) вільне володіння державною мовою, що передбачає уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях;

2) здатність спілкуватися рідною (у разі відмінності від державної) та іноземними мовами, що передбачає активне використання рідної мови в різних комунікативних ситуаціях, зокрема в побуті, освітньому процесі, культурному житті громади, можливість розуміти прості висловлювання іноземною мовою, спілкуватися нею у відповідних ситуаціях, оволодіння навичками міжкультурного спілкування і т.д. (*характеристика інших компетентностей*).

Спільними для всіх ключових компетентностей є такі вміння: читання з розумінням, уміння висловлювати власну думку усно і письмово, критичне та системне мислення, творчість, ініціативність, здатність логічно обґрунтовувати позицію, вміння конструктивно керувати емоціями, оцінювати ризики, приймати рішення, розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими людьми.

Враховуючи інтегрований характер компетентності, у процесі реалізації Типової освітньої програми або Освітніх програм рекомендується використовувати **внутрішньо-предметні і міжпредметні зв'язки**, які сприяють цілісності результатів початкової освіти та переносу умінь у нові ситуації.

Вимоги до дітей, які розпочинають навчання у початковій школі, мають враховувати досягнення попереднього етапу їхнього розвитку.

Період життя дитини від п'яти до шести (семи) років (старший дошкільний вік) визначається цілісною зміною її особистості, готовністю до нової соціальної ситуації розвитку. Пріоритетом цього процесу є формування і розвиток базових особистісних якостей дітей: спостережливості, допитливості, довірливості поведінки, міжособистісної позитивної комунікації,

відповідальності, діяльнісного і різнобічного освоєння навколишньої дійсності та ін. Потенційно це виявляється у певному рівні готовності дитини до систематичного навчання – фізичної, соціальної, емоційно-ціннісної, пізнавальної, мовленнєвої, творчої.

Зберігаючи наступність із дошкільним періодом дитинства, початкова школа забезпечує подальше становлення особистості дитини, її фізичний, інтелектуальний, соціальний розвиток; формує здатність до творчого самовираження, критичного мислення, виховує ціннісне ставлення до держави, рідного краю, української культури, пошанування своєї гідності та інших людей, збереження здоров'я.

Згідно із Законом України «Про освіту», на основі Державного стандарту й Типової освітньої програми заклади освіти, наукові установи та інші суб'єкти освітньої діяльності можуть розробляти освітні програми – єдиний комплекс освітніх компонентів (предметів, індивідуальних проектів, контрольних заходів тощо), спланованих і організованих для досягнення визначених результатів навчання. Освітні програми можуть відрізнятися від Типової освітньої програми послідовністю викладання навчального матеріалу, обсягом його вивчення, наявністю додаткових компонентів змісту або використанням оригінальних форм, методів і засобів навчання.

Розподіл навчальних годин за темами, розділами, вибір форм і методів навчання вчитель визначає самостійно, враховуючи конкретні умови роботи, забезпечуючи водночас досягнення очікуваних результатів, зазначених у програмі.

Освітні програми можуть мати корекційно-розвивальний складник для осіб з особливими освітніми потребами. Для них тривалість здобуття початкової освіти може бути подовжена.

Програми інваріантного складника Базового навчального плану є обов'язковими для використання в загальноосвітніх навчальних закладах усіх типів і форм власності.

Мовно-літературна освітня галузь

Мета – формування мотивації вивчення української мови; розвиток особистості дитини засобами різних видів мовленнєвої діяльності; формування комунікативної та інших ключових компетентностей; розвиток здатності спілкуватися українською мовою для духовного, культурного й національного самовияву, послуговуватися нею в особистому й суспільному житті, у міжкультурному діалозі; розвиток логічного, критичного та образного мислення, мовленнєво-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української мови в гімназії.

Досягнення поставленої мети передбачає виконання таких **завдань**:

- виховання в учнів позитивного емоційно-ціннісного ставлення до української мови, формування пізнавального інтересу до рідного слова, прагнення вдосконалювати своє мовлення;
- розвиток зв'язного мовлення, уяви, пізнавальних здібностей, логічного, критичного та образного мислення школярів
- формування повноцінної навички письма, уміння брати участь у діалозі, створювати короткі усні й письмові монологічні висловлення;
- дослідження мовних одиниць і явищ з метою опанування початкових лінгвістичних знань і норм української мови;
- залучення молодших школярів до практичного застосування умінь з різних видів мовленнєвої діяльності в навчальних і життєвих ситуаціях.

У Типовій освітній програмі (3-4 класи) мовно-літературну освітню галузь структуровано через впровадження навчальних предметів «Українська мова», «Літературне читання».

Назва предмета – «**Літературне читання**» зумовлює необхідність визначення його мети і завдань, що вимагає відповідної конкретизації змістових ліній і очікуваних результатів.

Мета – розвиток особистості молодшого школяра засобами різних видів читацької діяльності; формування читацької, комунікативної та інших ключових компетентностей; збагачення емоційно-ціннісного, естетичного, соціального та пізнавального досвіду; розвиток образного, критичного і логічного мислення та літературно-творчих здібностей; формування готовності до вивчення української та зарубіжної літератури в освітньому закладі II ступеня. Досягнення мети передбачає розв'язання таких **завдань**:

- ознайомлення учнів з дитячою літературою різної тематики і жанрів;
- формування в учнів повноцінної навички читання як універсального інструменту функціональної грамотності;
- розвиток інтересу і здатності до самостійної читацької діяльності для задоволення різних потреб читача;
- формування умінь опрацьовувати художні, науково-художні тексти;
- оволодіння прийомами структурно-сміслового і образного аналізу текстів різних видів;
- розвиток образного, критичного, логічного мислення та мовлення;
- формування умінь самостійної роботи з різними видами і джерелами інформації;
- формування прийомів роботи з дитячою книжкою, періодичною, довідковою літературою;

- формування вмінь безпечного і критичного використання медіапродукції, здатності створювати медіапродукти і спілкуватися за допомогою медіазасобів;
- розвиток уяви і здатності виявляти себе у різних видах літературнотворчої діяльності.

Головна мета навчання іноземної мови у початковій школі полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, що забезпечується лінгвістичним, мовленнєвим і соціокультурним досвідом, узгодженим з віковими можливостями молодших школярів. Початковий етап навчання іноземної мови у сучасному загальноосвітньому навчальному закладі надзвичайно важливий, оскільки в цей період закладаються психолінгвістичні основи іншомовної комунікативної компетенції, необхідні та достатні для подальшого її розвитку й удосконалення. Тут відбувається становлення засад для формування іншомовних фонетичних, лексичних, граматичних та орфографічних навичок, а також умінь сприймати на слух, говорити, читати й писати у межах визначених програмою результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Зміст навчання іноземної мови у початковій школі добирається відповідно до психофізіологічних особливостей учнів молодшого шкільного віку. У початковій школі важливо зацікавити учнів вивченням іноземної мови, викликати в них позитивне ставлення до предмета, вмотивувати необхідність володіння іноземною мовою як засобом міжкультурного спілкування.

Завдання іноземних мов у реалізації мети початкової загальної середньої освіти. Зміст навчання забезпечується єдністю предметного, процесуального та емоційно-ціннісного компонентів і створюється на засадах оволодіння іноземною мовою у контексті міжкультурної парадигми, що передбачає навчання мови народу, який нею спілкується, та ознайомлення з його культурою. Такий підхід зумовлює формування готовності до міжкультурної комунікації у межах типових сфер, тем і ситуацій спілкування, визначених навчальною програмою. На кінець 4-го класу учні досягають рівня А1. Ці рівні характеризують результати навчальних досягнень у кожному виді мовленнєвої діяльності та узгоджуються із Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання.

Завдання полягає у формуванні **вмінь**:

- здійснювати спілкування в межах сфер, тем і ситуацій, визначених чинною навчальною програмою;
- розуміти на слух зміст автентичних текстів;

- читати і розуміти автентичні тексти різних жанрів і видів із різним рівнем розуміння змісту;
- здійснювати спілкування у письмовій формі відповідно до поставлених завдань;
- адекватно використовувати досвід, набутий у вивченні рідної мови та інших навчальних предметів;
- використовувати у разі потреби невербальні засоби спілкування за умови дефіциту наявних мовних засобів;
- критично оцінювати інформацію та використовувати її для різних потреб;
- висловлювати свої думки, почуття та ставлення;
- ефективно взаємодіяти з іншими усно, письмово та за допомогою засобів електронного спілкування

Методичне видання

**ІНСТРУКТИВНО-МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ З ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА
«СУЧАСНА УКРАЇНСЬКА МОВА І ТЕХНІКА МОВЛЕННЯ»
ДЛЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
СПЕЦІАЛЬНОСТІ АЗ ПОЧАТКОВА ОСВІТА
ОР БАКАЛАВР**

**галузь знань А Освіта
освітня програма Початкова освіта**

Укладач: Павлущенко Наталія Миколаївна

Суми: СумДПУ імені А.С. Макаренка, 2026
Відповідальний за випуск: Павлущенко Н.М.
Комп'ютерний набір і верстка: Павлущенко Н.М.

СПУ імені А.С.Макаренка
40002, Суми вул. Роменська, 87